

Torah from Around the World

Wie een ander gunstig beoordeelt zal zelf gunstig beoordeeld worden.

Talmoed, Sjabbat 127b

Sjabbat 13 mei 2023/ 22 Ijar 5783, Behar-Bechoekotai, Wajikra/Leviticus 25:1 - 27:34

Tanach blz. 250 - 260

Haftara: Jirmijahoe 16:19 - 17:14

Tanach blz. 951

Vertaler: Frits Pront

Commentaar: **Rabbi Jonathan Sacks z"l** was opperrabbin van het Verenigd Koninkrijk.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://www.rabbisacks.org/covenant-conversation/behar/the-power-of-a-curse/>

De kracht van een vervloeking

Het boek Wajikra sluit af met het uiteenzetten van de zegeningen die zullen volgen als het volk trouw is aan haar verbond met God. Daarna beschrijft het de vervloekingen die over hen zullen komen als zij dat niet zijn. Het algemene principe is duidelijk. In Bijbelse tijden was het lot van een volk een weerspiegeling van het gedrag van een volk. Als men zich goed gedroeg zou het volk gedijen. Als zij zich slecht gedroegen zouden uiteindelijk slechte dingen gebeuren. Dat is wat de Profeten wisten. Zoals Martin Luther King het parafraseerde: "De boog van het morele universum is langgerekt, maar hij kromt in de richting van

gerechtigheid." [1] Niet altijd onmiddellijk maar uiteindelijk wordt goed beloond met goed, kwaad met kwaad.

Onze sidra maakt een sterk punt van de voorwaarden van die vergelijking: als je God gehoorzaamt zal er regen zijn op gezette tijden, het land zal opbrengst geven, de bomen hun vruchten dragen, er zal vrede zijn. De vervloekingen duren evenwel drie keer zo lang en zijn veel dramatischer in de taal die wordt gebezigd:

"Maar als jullie niet naar Mij zullen luisteren en al deze geboden niet in acht nemen, dan zal ik het volgende over jullie laten komen: ik zal een verschrikkelijk onheil over jullie brengen, verwoestende ziektes en koorts die het licht in jullie ogen zal doven en jullie kracht zal ondermijnen...

Ik zal jullie koppige trots breken en de lucht boven jullie zal als ijzer zijn en de grond onder jullie voeten als brons... Ik zal wilde dieren op jullie afsturen, en zij zullen jullie beroven van jullie kinderen, jullie vee doden en jullie zo uitdunnen dat jullie wegen er verlaten bijliggen ... jullie land zal braak liggen, en jullie steden zullen in puin achterblijven...

Wat betreft diegenen die nog in leven zijn, ik zal ze zoveel schrik aanjagen - als zij zich bevinden in het land van hun vijanden - dat het geluid van een door de wind voortbewogen blad hen op de vlucht jaagt. Zij zullen wegrennen alsof zij door het zwaard achtervolgd worden en zij zullen neervallen, zelfs als niemand ze opjaagt. (Wajikra 26: 14-37)

Er staat hier een veelheid aan meedogenloze woorden. De beelden zijn levendig. In de verzen zit een cadans en ritme zodat het lijkt alsof het harde lot dat het volk zou treffen onvermijdelijk is, zich opeenstapelt en het tempo wordt opgevoerd. Het effect wordt geïntensiveerd door de zich herhalende mokerslagen: "indien na dit allemaal.... als jullie vijandig blijven... als niettegenstaande al deze zaken... als je ondanks dit alles." Het woord *keri*, sleutel tot de hele passage, wordt zeven keer herhaald. Het verschijnt nergens anders in de hele Tanach. De betekenis ervan is onzeker. Het zou opstandigheid, stijfkoppigheid, onverschilligheid, hardvochtigheid, onwilligheid of aan-het-toeval-overgelaten-zijn kunnen betekenen. Maar het basisprincipe is duidelijk. Als je tegenover Mij handelt met *keri*, zegt God, zal ik dat zelfde tegen jullie gebruiken en zullen jullie worden vernietigd.

Het is de gewoonte om de *tochacha*, de vervloekingen hier, zowel als in het parallelle tekstdeel in Dewariem 28, op zachte toon in sjoel te lezen wat als effect heeft hen te beroven van hun angstwekkende kracht indien ze op luide toon worden uitgesproken. Maar ze zijn angstaanjagend genoeg, hoe ze ook worden gelezen. En zowel hier als in Devariem is het deel over vervloekingen langer en veel levendiger dan het deel over zegeningen.

Dit laatste lijkt in tegenspraak met een basisprincipe in het Jodendom dat Gods mildheid ten opzichte van degenen die Hem trouw zijn, de bestraffing van degenen die dat niet zijn ver overtreft. "De Eeuwige, de Eeuwige, de liefdevolle en genadige God, geduldig, trouw en waarachtig, die zijn liefde aan duizenden bewijst... Hij bestraft de kinderen en hun kinderen voor de zonde van de ouders tot in het derde en vierde geslacht" (Sjemot 34:6-7).

Rasji maakt de rekensom: "men kan daarom concluderen dat de mate van beloning vijfhonderd keer groter is dan de mate van bestraffing, want ten aanzien van de mate van goed wordt gezegd: "het bewijzen van liefde aan duizenden" (dit betekent tenminste tweeduizend generaties lang) terwijl bestraffing op zijn hoogst vier generaties duurt.

De hele idee die vervat is in de Dertien Kenmerken van Mededogen is dat Gods liefde en vergevingsgezindheid sterker zijn dan Zijn gerechtigheid en bestraffing. Waarom zijn dan de vervloekingen in de Sidra van deze week zoveel uitgebreider en sterker dan de zegeningen?

Het antwoord is dat God liefheeft en vergeeft, maar met het voorbehoud dat als we iets verkeerd doen wij dat feit erkennen, spijt betuigen, het goed maken tegenover degenen die wij kwaad hebben gedaan en berouw tonen. Centraal in de Dertien Kenmerken van Genade staat de uitspraak, "Maar Hij laat de schuldige niet ongestraft" (Sjemot 34:7). God vergeeft de niet berouwvolle zondaar niet, want als Hij dat zou doen zou het de wereld een slechtere plaats maken, geen betere. Meer mensen zouden zondigen als er geen nadelig aspect mee verbonden zou zijn.

De reden dat de vervloekingen zo dramatisch zijn is niet omdat God erop uit is om te straffen, maar precies het tegenovergestelde. De Talmud vertelt ons dat God huilt wanneer hij toestaat dat rampspoed over Zijn volk komt: "Wee Mij dat dankzij hun zonden Ik Mijn huis verwoestte, Mijn Beit Hamikdasj in vlammen deed opgaan en hen verstrooide [Mijn kinderen] over de volkeren der aarde. (BT, Brachot 3a)

De vervloekingen waren bedoeld als een waarschuwing. Zij waren bedoeld om af te schrikken, bang te maken, te ontmoedigen. Zij zijn als een ouder die een jong kind waarschuwt niet met elektriciteit te spelen. De ouder kan opzettelijk de intentie hebben het kind bang te maken, maar dat doet hij/zij dan uit liefde, niet uit strengheid.

Het klassieke voorbeeld is het boek Jona. God zegt Jona naar Ninevé te gaan en de mensen te waarschuwen., "in veertig dagen zal Ninevé verwoest worden. De mensen nemen hem serieus. Zij tonen berouw. God komt dan terug op Zijn dreigement om de stad te verwoesten. Jona klaagt tegen God dat Hij hem belachelijk heeft gemaakt. Zijn voorspelling is niet uitgekomen. Jona was er niet in geslaagd om het verschil te begrijpen tussen een profetie en een voorspelling. Als een profetie uitkomt is heeft zij aan haar doel beantwoord. De Profeet vertelt de mensen wat er gaat gebeuren *als* zij er er niet in slagen te veranderen. Een profetie is niet een voorspelling, maar een waarschuwing. Zij beschrijft een angstwekkende toekomst teneinde de mensen er toe te brengen dit af te wenden. Dat is wat de *tochacha is*.

In hun nieuwe boek, De macht van het Kwaad [John Tierney en Roy Baumeister, *The Power of Bad*, Allen Lane, 2019], beargumenteren John Tierney en Roy Baumeister op basis van omvangrijk wetenschappelijk bewijs dat kwaad ons veel meer beïnvloedt dan goed. Wij besteden meer aandacht aan slecht nieuws dan aan goed nieuws. Een slechte gezondheid maakt ons meer uit dan een goede gezondheid. Kritiek heeft meer invloed op ons dan lof. Een slechte reputatie loop je gemakkelijker op en is moeilijker weer kwijt te raken dan een goede.

Mensen zijn voorbestemd - "geprogrammeerd" - waar te nemen en snel te reageren op dreiging. Een leeuw over het hoofd zien is gevaarlijker dan een rijpe vrucht aan een boom niet ontdekken. Het herkennen van de goedheid van een vriendin of vriend is goed en deugdzaam, maar niet even betekenisvol als het negeren van de animositeit van een vijand. Eén verrader kan een heel volk verraden.

Hieruit volgt dat kwaadschiks een krachtiger motivator is dan goedschiks. Angst voor de vervloeking heeft meer kans om het gedrag te beïnvloeden dan de belofte van beloning.

Tierney en Baumeister documenteren dit aan de hand van een grote serie voorbeelden die loopt van educatie tot misdaadcijfers. Daar waar er een duidelijke dreiging is om gestraft te worden voor slecht gedrag, gedragen mensen zich beter.

Het Jodendom is een religie van liefde en vergevingsgezindheid. Maar het is ook een religie van gerechtigheid. De straffen in de Tora staan daar niet omdat God er van houdt om te straffen maar omdat hij wil dat wij het goede doen. Stel je eens een land voor dat wetten had maar geen straffen. Zouden mensen zich dan aan de wet houden? Nee. Iedereen zou er de voorkeur aan geven een profiteur te zijn en misbruik maken van de inspanningen van anderen zonder daaraan een bijdrage te leveren. Zonder bestraffing bestaat er geen doelmatige wet en zonder wet bestaat er geen samenleving. Hoe krachtiger je het kwaad kan presenteren hoe waarschijnlijker het is dat de mensen het goede kiezen. Dat is waarom de *tochacha* zo effectief, dramatisch en angst inboezemend is. De angst voor het kwaad is de meest krachtige motivator van het goede.

Ik geloof dat gewaarschuwd worden voor het kwade ons helpt het goede te kiezen. Maar al te vaak maken wij de verkeerde keuzes omdat wij niet nadenken over de gevolgen. Dat is hoe opwarming van de aarde plaatsvond. Dat is hoe financiële crashes plaatsvinden. Dat is hoe gemeenschappen hun solidariteit verliezen. Maar al te vaak denken mensen aan vandaag en niet aan de dag van morgen. De Tora spreekt in elke generatie tegen ons door het heel gedetailleerd in geuren en kleuren schilderen van wat een volk kan overkomen wanneer het zijn morele en spirituele oriëntatie verliest door te zeggen: Pas op. Kijk uit. Stuur niet op je automatische piloot. Als een gemeenschap bezig is uiteen te vallen is het reeds te laat. Mijd het kwaad. Kies het goede. Denk eerst tweemaal en kies de weg die voert naar zegeningen.

[1] Dit is een citaat dat Dr. King vele malen gebruikte, ook gedurende de mars van Selma in 1965 toen hij de vraag beantwoordde: Hoe lang zal het duren tot we sociale rechtvaardigheid bereiken? Dit wordt nu breed geroemd als een van zijn beroemdste citaten, ofschoon Dr. King de 19de-eeuwse Unitaristische dominee en abolitionist Theodore Parker uit Massachusetts aanhaalde.